

"ZAKKUM OLAYI", BİLİMSEL DÜŞÜNCE VE TOPLUMSAL DOKU

Dr. Ata SOYER (Ankara Tabip Odası Genel Sekreteri)

Sanırım ülkemizde ilk kez bir tıp olayı, kamuoyunu "zakkum" kadar sarsmıştır. Aslında, "zakkum olayı" ile ortaya çıkan, konunun bir tıp sorunu olmaktan öte siyasal, sosyal boyutlara sahip bir sorun olduğudur.

Tıp açısından konu kamuoyunda yeterince tartışıldığından, teknik ayrıntılara fazla girmenin pek yararı olmadığı kanısındayım. Özünde, zakkum içinde bulunan etken maddenin, kanser hücrelerini öldürücü ya da onu tedavi edici olmaktan çok, kanser tedavisinde zaten kullanılan bağışıklık sistemine destek etkisine sahip olduğu -az ya da çok- hemen hemen üzerinde görüş birliğine varılmış bir sonuçtur. Yine tıp açısından söylenebilecek bir nokta da, kanser teşhisi konulmasının belirli kriterleri (patoloji raporu gibi) olduğu, tedavide kullanılan yöntemin başarısının da yine belirli göstergeleri olduğudur. Bunlar eksikse, teşhisin ya da tedavinin başarısından doğruluğundan söz etmek pek bilimsel sayılmaz.

"Zakkum olayı"nda, konunun tipten ziyade sosyal ve siyasal yönlerinin ön planda olduğunu söylemiştik. Herşeyden önce, kitle iletişim araçlarının en etkin olan TV'nin pek sorumlu sayılmayacak habercilik anlayışı ile "umut tacirliği" yapması eleştirilmelidir. Ama, bundan çok daha önemli ve vurgulanması gereken nokta, toplumun konuya tepkisinin niteliğidir.

Bu olayda irdelenmesi gereken iki nokta ortaya çıkıyor böylece: Bir yandan, bilimsel sayılmayacak bir haberin kitle iletişim aracı aracılığı ile en geniş ve vurucu biçimde iletilmesi; diğer yandan, bilimsel düşüncenin yerleşmiş olduğu toplumlarda pek kaale alınmayacak bu tür bir habere, sağlıklı sayılmayacak toplumsal tepki, aslında bu iki durum, birbiri ile çok ilişkisiz sayılmayacak bir takım nedenlerin sonuçları olarak karşımıza çıkıyor.

Ortak diye nitelenebilecek nedenlerin başında, bilimsel anlayışın/düşüncenin deformasyonu gelmektedir. Son yıllarda yaşanan depolitizasyon ortamının en belirgin bileşeni olan "korku/korkutma", toplumdaki yaygın çaresizliğin temeli sayılabilir. İnsanımızda varolan çaresizliği besleyen diğer etmenler olarak yaşam koşullarının yetersizliği, toplumu bürüyen gizemcilik de var tabii. Bilim kurumlarında yaratılan otoriter atmosfer, herşeyi tartışan, araştıran, şüpheli insanı yerini emir-komuta zinciri çerçevesinde "düşünen" insana bırakmıştır. Bilimin "otoriterleştirilmesi", bilimin temeli sayılabilecek rasyonel düşüncenin uzaklaşmasını, bu kurumların ve kurumlardakilerin irrasyonel düşünce saldırısı karşısında savunmasız kalmasını da doğurmuştur. Zaten, bu kurumlardan "uygulamacı ve etliye sütlüye karışmayan insanlar" çıkarılması esas amaçtır. Böyle bir insan için ya da böyle bir insan yetiştirilmesi için bilgi, ansiklopedik ve birbiri ile ilişkisi olmayan kavramlar toplamıdır. Bu insanın kafası öyle bir çuvaldır ki, ne istiyorsan doldurup, istediğinde herhangi birini çıkarabilecek biçimde planlanmıştır. Bilgiler arasında, olaylar arasında neden-sonuç ilişkilerini kavramayan bu insanın tipik örneği, TV'deki bilgi yarışmalarındaki "ansiklopedik sözlük" lerdir.

Doğal ki, bilim kurumlarının ve buralarda yetişenlerin bu nitelikte olduğu bir toplumda, kitlelerin eğitilmesi "ihmal" edilmemiştir. Korku ve baskı ile sindirilmiş insanlara, sürekli enjekte edilen gizemcilik, yeryüzünde tadılacak mutluluğu yasak sayan insanlar yaratmayı amaçlamıştır. Öte yandan ise, yeryüzündeki zenginliklerin, bir anda ve hiçbir emek sarfetmeden -piyango, lotto, toto, siyasi ilişkiler, yeraltı dünyasına dahil olma, vb.- elde edilebileceği imajı pompalanmaktadır. Her ikisi de, kör bir bilinmezçiliği besleyen bu çabalar, korku ortamında, emeğin aşağılandığı bir ortamda "istenen" sonuçlarını vermektedir.

Belirli bir emek harcamayarak, uzun bir süreç sonunda bir ürün elde etmek anlayışı yerine ikame edilen, bir anda ve çok çaba harcamadan istenileni elde edebileceği umudu, "zakkum olayı"nda tipik olarak görüntülenmiştir. Bilimin uzun ve meşakkatli aşamalarında, belirli birikime sahip insanlarca yaratılabilecek bir ürünün (oyamızda "kansere çare"), bir rastlantı sonucunda hiç de şaşırılmadan kabullenilebilmiştir. Bu da toplumsal dokunun, yıllardır yanlış/yanlı tepkilere koşu kandırıldığı bir durumda beklenen bir sonuç herhalde...

Olayın, gözardı edilemeyecek bir diğer yanı daha var: Ülkemizde sağlık hizmetlerinin yaygınlığı ve niteliği. Sağlık hizmetlerini -bilinen nedenlerle- en fazla gereksinimi olan kesimlere, en az/hiç ulaştırabiliyor olmamız, bu kesimlerin varolan taleplerini bilim dışı kurum/anlayışlar ile çözümlenmelerini doğurmaktadır. Dolayısı ile, zaten kendisine nitelikli sağlık hizmetini veremediğimiz insanımız, bu bilim dışı yaklaşımlara aşınadır. Bu aşına olunan yaklaşımla bir de "devletin televizyonu"nda karşılaşmak onları, kuşkusuz, şaşırtmadı.

Kendimize, yani kitle örgütlerine/odalara çıkaracağımız fatura yok mu? Elbette var, sanırım meselenin önemli bir yanı da burada. TV'deki açık oturumu hatırlarsak, iki eğilimin -halka olayı ifade etmekte- varolduğunu görürüz. Bir yanda, "hamaset edebiyatı" ile süslenmiş bayağı popülist anlatım, diğer yanda haklılığını kanıtlamaktan uzak "yukarıdan" ve teknik söylem!

Bizler, kitle örgütleri yöneticileri/çalışanları olarak çalışmalarımızı, son yıllarda yukarıda aktarmaya çalıştığımız yöntemlerle yanlış/yanlı duyarlandırılmış toplumsal dokuyu göz önüne almaksızın yapmamamız ve değerlendirmemiz gerekir. Kendi alanımıza giren konularda, bilimsel düşünce temelinde kamuoyuna ulaşabilmenin kanallarının yaratılması, kitle örgütlerinin en temel görevleri arasındadır. Teknik konuların bizlerin tekelinden çıkarak kamuoyuna maledilmesi isteniyorsa, ona ulaşabilecek dil ve yöntem, kitle örgütlerince oluşturulmalıdır. O zaman, kitle örgütlerinin gerek kendi kitlesi, gerekse kamuoyu üzerindeki etkinliği ve saygınlığının artacağına inanıyorum. Aksi takdirde, kamuoyu "hamaset edebiyatı" ile "vicdan sömürüsü" ve "umut tacirliği" yapanları, "yukarıda, fildişi kulesinden kimsenin anlamadığı dille" konuşanlara tercih etmeye devam edecektir.